

dr hab. Sławomir Gawroński, prof. ucz.
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie
Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej
sgawronski@wsiz.edu.pl

RECENZJA
rozprawy doktorskiej

mgr. Przemysław Pawełca

**MEDIATYZACJA *FIGHTING ARTS* W ŚWIETLE HUMANISTYCZNEJ TEORII SZTUK
I SPORTÓW WALKI.
ANALIZA WYBRANYCH PRZEKAZÓW MEDIALNYCH**

napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Wojciecha Misztala

wykonana na zlecenie
Rady Dyscypliny „Nauki o komunikacji społecznej i mediach”
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

Pan mgr Przemysław Pawełca wykonał na potrzeby przedstawionej rozprawy wieloaspektowe analizy, zgodnie z deklaracją wskazującą na cel pracy, ukierunkowane na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikację wynikających z nich hipotez na temat występowania lub braku treści odnoszących się do konkretnych ujęć *fighting arts* w trzech wybranych rodzajach mediów. Za cel poboczny uznał zamysł aplikacyjny, którym jest sformułowanie wniosków mogących być wykorzystanymi w procesie tworzenia medium informującego o *fighting arts* w jak najszerszym zakresie. O ile zasadniczy cel rozprawy należy uznać za w pełni zrealizowany, o tyle wymieniony cel poboczny nie został moim zdaniem wykonany, bowiem wnioski, wygenerowane na podstawie przeprowadzonych badań i analiz stanowiąc mogą pewne wskazówki w zakresie stworzenia medium dedykowanego *fighting arts*, jednak z uwagi na ograniczenia metodologiczne założone przez Autora i brak kompleksowości przeprowadzonych analiz, nie powinny być traktowane jako materiał wskazujący na sposób organizacji takiego medium.

Rozważania Doktoranta koncentrują się wokół poszukiwania obecności pięciu specyficznych humanistycznych wymiarów *fighting arts* w obrębie współczesnych przekazów medialnych i szerzej – w zakresie mediatyzacji sportu. Owe wymiary, które analizuje Autor

rozprawy to: wymiar filozoficzny, społeczno-kulturowy, historyczny, pedagogiczny oraz kultury symbolicznej. Wszystko to, w połączeniu z zagadnieniami dotyczącymi sportu, ale jednak przede wszystkim jego mediatyzacji sytuuje rozprawę w kategoriach pracy interdyscyplinarnej, o szerokim horyzoncie poznawczym. Oryginalność tak definiowanego zadania badawczego, w połączeniu z wykorzystaną metodologią, charakterystyczną dla współczesnego paradygmatu nauk o komunikacji społecznej i mediach, sytuują rozprawę jednoznacznie w obrębie tej dyscypliny. Co więcej, po lekturze rozprawy stwierdzam jednoznacznie, iż wnosi ona do dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach nowe i ważne ustalenia, dając jednocześnie możliwości wielotorowej kontynuacji badań w poruszanej tematyce.

Cel rozprawy, pytania badawcze i hipotezy

Autor rzeczowo przedstawił uzasadnienie merytoryczne rozprawy we wstępie, dobrze określając zarówno cel i główne pytanie badawcze pracy, jak i pytania uzupełniające oraz hipotezy. Zgodnie z deklaracją Doktoranta zasadniczy cel badawczy to próba poszukiwania odpowiedzi na pytanie: Jakie wymiary *fighting arts* pojawiają się w przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych? Pięć uzupełniających pytań problemowych dotyka kwestii wspomnianych wcześniej pięciu wymiarów medialnej prezentacji *fighting arts* w nowych mediach, w tym mediach społecznościowych.

Pewnym pójściem na łatwiznę, jednak jednocześnie jest to działanie w pełni akceptowalne i dość racjonalne, było dopasowanie do zdefiniowanych pytań hipotez badawczych, stanowiących zasadniczo twierdzące odpowiedzi na zadane pytania, to jest:

- 1) W przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych są treści odnoszące się do wymiaru filozoficznego *fighting arts*,
- 2) W przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych są treści odnoszące się do wymiaru społeczno-kulturowego *fighting arts*,
- 3) W przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych są treści odnoszące się do wymiaru historycznego *fighting arts*,
- 4) W przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych są treści odnoszące się do wymiaru pedagogicznego *fighting arts*,
- 5) W przekazach medialnych obecnych na Facebooku, YouTube i stronach internetowych są treści odnoszące się do wymiaru kultury symbolicznej *fighting arts*.

Przedmiotem badań zaprezentowanych w pracy jest wybrana próba przekazów medialnych, dotyczących *fighting arts*, niemająca charakteru reprezentatywnego, co zostało wyjaśnione przez Doktoranta, jednak w części recenzji poświęconej zagadnieniom metodologicznym pozwolę sobie jeszcze sformułować w tym zakresie pewne uwagi i pytania.

Metodologia

Opisane we wstępie założenia metodologiczne badań i rozprawy doktorskiej zostały szczegółowo rozwinięte w rozdziale VII, w całości poświęconym metodologii pracy. Autor precyzyjnie opisał w nim przyjęte perspektywy badawcze, uwzględniające przede wszystkim uwarunkowania medialne, odnoszące się do procesów mediatyzacji sportu, ale również humanistyczną koncepcję *fighting arts*. Omówione zostały metody i techniki badawcze, jak również przedstawiono uzasadnienie ich zastosowania w poszczególnych etapach badań. Część teoretyczna rozprawy została przygotowana w oparciu o krytyczną analizę literatury przedmiotu, uwzględniającą interdyscyplinarny charakter prowadzonych rozważań. W badaniach stanowiących część empiryczną pracy wykorzystana została rozbudowana metodologicznie analiza zawartości, ukierunkowana na miarę zainteresowania mediów badaną tematyką. Analiza zawartości, stanowiąca część badań o charakterze ilościowym, podzielona została na cztery etapy, w ramach których wykorzystano zróżnicowane narzędzia badawcze (w tym między innymi Atlas.ti, kwestionariusz analizy dla kodowania treści, zoperacjonalizowana analiza wizualna gatunków dziennikarskich). Analiza jakościowa posłużyła zaś do weryfikacji przyjętego przez Doktoranta założenia, że materiał wizualny, stanowiący ilustrację określonego tematu jest lepszym, bo faktycznym odbiciem rzeczywistości, a jego badanie generuje dokładniejsze i ciekawsze efekty niż analiza tekstu. Autor założył, iż prowadzone przez niego analizy zrealizowane zostaną w obszarach wytwarzania obrazów przez trzy modalności, to jest: technologiczną, kompozycyjną i społeczną. Odrębną metodą badawczą, jaką wykorzystał Autor rozprawy była analiza dyskursu materiałów tekstowych, audio i wizualnych. Tak zaplanowana triangulacja metodologiczna nie tylko umiejętnie operacjonalizuje sposób uzyskania odpowiedzi na postawione pytania problemowe, ale też finalnie skutkuje osiągnięciem założonych celów badawczych.

Podsumowując tę część oceny rozprawy należy stwierdzić, że wszystkie metody i techniki badawcze zastosowane w pracy są właściwe dla nauk społecznych i wpisują się w paradygmat metodologiczny nauk o komunikacji społecznej i mediach. Zostały one prawidłowo dobrane do

realizacji założonego projektu badawczego oraz umiejętnie wykorzystane w wykonanej procedurze.

Literatura przedmiotu

Analiza wykazu bibliograficznego znajdującego się na końcu rozprawy pozwala na stwierdzenie, że rozprawa została oparta na bogatej, aktualnej i właściwie dobranej literaturze, zarówno polsko-, jak i anglojęzycznej. Źródła odnoszą się zarówno do głównego nurtu dociekań, związanego z mediatyzacją, jak i obszaru tematycznego sportu, w tym zwłaszcza *fighting arts*. Autor kompetentnie odwołuje się do literatury w poszczególnych częściach rozprawy. Cytaty i odwołania opatrzone są prawidłowo wykonanymi cytatami, w których pojawiają się tylko nieliczne i drobne uchybienia, najczęściej o charakterze technicznym i edytorskim.

Struktura rozprawy, opracowanie i prezentacja wyników badań

Przedstawiona rozprawa składa się z 278 stron, podzielona jest na osiem rozdziałów, poprzedzonych spisem treści i wstępem oraz zakończona podsumowaniem, wykazem bibliograficznym, aneksami, spisami tabel, grafik i wykresów.

Struktura podziału treści, jakkolwiek logiczna i rzeczowa, wydaje się być nazbyt rozdrobniona. Podział tekstu aż na osiem rozdziałów jest przesadzony, bowiem niektóre treści z powodzeniem należałoby zagregować do większych części, na czym zyskałaby czytelność podziału tekstu. Krótkie rozdziały, liczące po około 20 stron (zwłaszcza rozdział I i IV) nie zasługują na miano odrębnej jednostki redakcyjnej. Rozdział I („Mediatyzacja”) merytorycznie łączy się ściśle z rozdziałem II, bowiem uwarunkowania mediatyzacji kultury fizycznej i sportu stanowią ukierunkowane na tematykę rozprawy rozwinięcie zagadnień mediatyzacji jako takiej. Rozdział IV natomiast („Wybrane ujęcia *fighting arts*”) wydaje się być merytorycznym uzupełnieniem rozdziału III („Sztuki walki, sporty walki i inne formy walki – *fighting arts*”) i jako taki powinien zostać uwzględniony jako wyróżniony podrozdział. Te zmiany w kompozycji rozprawy poprawiłyby moim zdaniem jej strukturę, czyniąc ją bardziej przejrzystą.

Część teoretyczną pracy doktorskiej stanowi pierwsze sześć rozdziałów. Dwa pierwsze z nich odnoszą się do omówienia zagadnienia mediatyzacji, kluczowego zarówno z punktu

widzenia dalszych rozważań Autora, jak i rozprawy jako całości. Dostarczają one wiedzy na temat postępującej mediatyzacji w niemal wszystkich obszarach społecznej aktywności człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem zmediatyzowanego obszaru sportu. Jak już wspomniano, rozdział pierwszy rzeczowo osadza tematykę pracy w kontekście szerokiego spektrum problematyki mediatyzacji, wskazując na koncepcje jej definiowania, cechy charakterystyczne oraz przyczyny i konsekwencje rozwoju zjawiska. Rozdział drugi koncentruje się na omówieniu trzech wymiarów mediatyzacji kultury fizycznej i sportu, opartych o perspektywę nadawcy, transmitera i odbiorcy. Ta część rozprawy została umiejętnie osadzona w literaturze przedmiotu, poprzez przegląd teorii, modeli i badań dotyczących zarówno funkcji nadawców, ewolucji środków komunikowania, jak i zmieniających się w czasie oczekiwań i preferencji audytoriów odbiorczych.

W rozdziale trzecim Autor skupia się na precyzyjnym nakreśleniu różnic pomiędzy sztukami a sportami walki, odnosząc je również do innych zróżnicowanych aktywności, wykorzystujących walkę, szczególną uwagę poświęcając cywilnym formom samoobrony. Rozdział ten, jakkolwiek ważny, bo dający swoiste tło dla zasadniczych rozważań, którym poświęcono rozprawę, jest nieco przesadzony w szczegółowości. Wyraźnie wskazuje na kompetencję Autora w tej tematyce oraz fascynację podejmowanymi zagadnieniami, jednakże tak wysoki poziom drobiazgowości opisu uwarunkowań poszczególnych form walki, nie ma zasadniczo większego merytorycznego wpływu na główny nurt rozważań, jakim poświęcono rozprawę.

Znacznie bardziej interesujący jest rozdział czwarty, w którym zaprezentowano interesujące koncepcje humanistycznej teorii *fighting arts*, relatywnie mało znanej, ale bardzo inspirującej. Dopełnieniem tej części pracy jest omówienie kulturowych aspektów sztuk walk, odwołujące się do semiotyki, dialogu kulturowego i innych elementów.

Rozdział piąty porządkuje i systematyzuje wiedzę na temat specyficznych cech nowych mediów i ich rodzajów. Do tej części zgłaszam nieco wątpliwości, o które chciałbym dopytać Doktoranta w trakcie obrony rozprawy. Przede wszystkim zbyt lakonicznie przedstawione zostały te cechy nowych mediów, które determinują ich specyfikę i odróżniają je od mediów tradycyjnych. W tym względzie zasadny byłby pogłębiony przegląd definicji, które przecież w zróżnicowany sposób odnoszą się do tego, co świadczy o odrębności tej kategorii mediów. Przyjęcie na tej podstawie autorskiej perspektywy lepiej wyjaśniałoby zaangażowanie badawcze Doktoranta w analizowanie procesów mediatyzacji *fighting arts* właśnie w obrębie

nowych mediów. Dodatkowym atutem byłoby wskazanie kluczowych cech charakterystycznych mediów społecznościowych. Cechy te, wyraźnie uzasadniają bowiem przyjmowanie perspektywy analitycznej procesów mediatyzacyjnych zarówno z punktu widzenia nadawcy, odbiorcy, jak i samego medium. Dość zaskakujące jest ograniczenie charakterystyki nowych mediów do stron internetowych oraz dwóch serwisów społecznościowych – YouTube i Facebook. Strony internetowe wciąż bowiem pozostają ważnym źródłem zarówno informacji, edukacji czy rozrywki, jednak w dobie rozwoju i popularności mediów społecznościowych stanowią dość archaiczną i prostą formę komunikowania treści, a tym samym odgrywają jedynie ograniczoną rolę w sferze postępujących procesów mediatyzacyjnych. Ograniczenie zainteresowania badawczego jedynie do dwóch platform społecznościowych wymagałoby bardziej rzeczowego uzasadnienia, wskazującego na koncentrację uwagi właśnie na YouTube oraz Facebook, przy wyeliminowaniu analiz choćby treści pojawiających się na Instagramie czy TikToku. Argumenty tłumaczące taki dobór social mediów nie są wystarczające ani z ilościowego punktu widzenia (biorąc pod uwagę zainteresowanie użytkowników), ani jakościowego. W tym przypadku wydaje się, iż mamy do czynienia raczej z uznaniowością doboru platform do badania, co z oczywistych względów nie ma wpływu na reprezentatywność uzyskanych wyników, jednak pozostawia pewien niedosyt poznawczy w kwestii intencji metodologicznych.

W rozdziale szóstym Doktorant dokonał przeglądu i uproszczonej charakterystyki znanych mu przykładów obecności przekazów dotyczących *fighting arts* w tradycyjnych i nowych mediach. Nie do końca zrozumiał jest tytuł rozdziału („Obecność *fighting arts* w mediach masowych”), bowiem dychotomia jego podziału wskazuje z jednej strony na tradycyjne media o masowym charakterze, jednak w drugim podrozdziale Autor koncentruje się na nowych mediach, które zarówno z punktu widzenia stopnia profesjonalizacji i zorganizowania, jak i w zakresie specyfiki oddziaływania nie powinny zostać sklasyfikowane jako media masowe. Rozdział ten jest nieco mniej przydatny i atrakcyjny poznawczo w kontekście całej rozprawy; bowiem jego opisowy charakter, w połączeniu z pewną uznaniowością i dowolnością doboru przykładów, nie generują wartości naukowej, a jedynie stanowią nieco publicystyczny i kompilacyjny zestaw ilustracji możliwej obecności *fighting arts* w medialnym pejzażu komunikacji społecznej.

Niewątpliwie najbardziej wartościowym elementem rozprawy jest część empiryczna, stanowiąca prezentację badań i analiz Doktoranta oraz wygenerowanych na ich podstawie wniosków.

W rozdziale siódmym szczegółowo zaprezentowano metodologię badań, uwzględniającą opis i uzasadnienie wyboru zastosowanych metod i technik badawczych, co uczynione zostało zgodnie z formalnymi wymogami stawianymi pracom doktorskim. W odniesieniu do metodologii podkreślę sformułowane wcześniej wątpliwości dotyczące niewystarczającego uzasadnienia wyboru do badania stron internetowych, profili na Facebooku oraz kanałów YouTube. Tylko częściowo przyjmuję wyjaśnienie Doktoranta, iż „próbę dobrano w sposób arbitralny, ponieważ sporządzenie listy populacji obejmującej wszystkie tego typu media istniejące w internecie jest założeniem niemożliwym do realizacji”. Nie do końca rozumiem czy arbitralność dotyczy liczebności przyjętej próby czy też czegoś innego. Uwzględniając słuszne skądinąd stwierdzenie Autora, iż „zastosowanie doboru nieprobabilistycznego jest uprawnionym m.in. ze względu na wykorzystywanie w tym procesie własnej wiedzy o badanej populacji oraz o celach badań, bez gwarancji reprezentatywności” uważam, że należałoby jednak lepiej uargumentować przyjęcie założonej liczebności próby, nawet w warunkach niemożliwego ekstrapolowania wyników badań na całość populacji.

W rozdziale ósmym zaprezentowane zostały wyniki badań własnych Autora. Zostały one szczegółowo omówione, zinterpretowane a także przedstawione w formie graficznej w postaci wykresów oraz rysunków, ilustrujących wybrane spośród analizowanych przykłady. Wyniki badań zostały klarownie odniesione do zdefiniowanych pytań badawczych oraz hipotez stawianych przez Autora, które zostały rzeczowo zweryfikowane. Wygenerowane wnioski zostały sformułowane w sposób twórczy, autorski i interesujący poznawczo. W zakończeniu rozprawy przywołane zostały najważniejsze ustalenia wynikające zarówno z teoretycznej, jak i empirycznej części pracy. Doktorant odniósł się w tej części do przyjętych założeń metodologicznych, w tym celu i zakresu pracy, problemów i pytań badawczych oraz najważniejszych wyników.

Pytania do Doktoranta

Nie mam istotnych uwag krytycznych, wykraczających poza wątpliwości sformułowane w przygotowanej recenzji. W trakcie obrony rozprawy doktorskiej chciałbym jednakże usłyszeć bardziej precyzyjne wyjaśnienie dotyczące trzech zagadnień.

1. Jakie czynniki, uwarunkowania czy argumenty zdecydowały, iż w zrealizowanych badaniach Doktorant skupił się na trzech kategoriach mediów, to jest: stronach internetowych i platformach społecznościowych Facebook i YouTube? Co spowodowało, że w analizie pominięte zostały inne media społecznościowe, w których tematyka *fighting arts* jest obecna i popularna.
2. W jaki sposób i w jakim zakresie zrealizowany może być cel aplikacyjny, sformułowany przez Doktoranta? To jest jakie wnioski płynące z badań mogą być wykorzystane w procesie tworzenia medium informującego o *fighting arts* w jak najszerszym zakresie i czy wnioski te, w warunkach braku wiedzy o reprezentatywności wyników badań, jak również braku badań nad preferencjami audytoriów odbiorczych można uznać za wiążące, przekonujące i odzwierciedlające realny stan rzeczy?
3. Jakie zagadnienia związane z mediatyzacją *fighting arts* wymagają dalszych pogłębionych badań w kontekście projektu badawczego wykonanego przez Doktoranta?

Merytoryczna i formalna ocena całej rozprawy

Rozprawę doktorską mgr. Przemysława Pawelca oceniam jednoznacznie pozytywnie przede wszystkim z uwagi na jej wysoki poziom merytoryczny oraz zaprezentowane w niej oryginalne, wielowątkowe i wieloaspektowe badania, obejmujące uwarunkowania procesów mediatyzacji *fighting arts* w oparciu o analizy wybranych mediów. Dzięki tym badaniom Autor zrealizował postawiony cel badawczy, udzielił odpowiedzi na sformułowane pytania problemowe i dokonał weryfikacji zakładanych hipotez.

Doktorant wykazał się kompetencjami właściwymi dla autora prac naukowych, to jest zarówno umiejętnością syntezy w części teoretycznej, jak i analizy w części empirycznej. Na podkreślenie zasługuje wyważenie w wyrażaniu myśli, precyzyjne prezentowanie danych i argumentowanie w zakresie generowania wniosków, płynących z analizy zebranego materiału badawczego. Autor używa fachowej terminologii i naukowej nomenklatury operując

jednocześnie zrozumiałym i klarownym językiem. Starannie wykonano korektę i prace redakcyjne, dzięki czemu w tekście nie ma poważniejszych błędów ani uchybień technicznych.

Wniosek końcowy

Przedstawione w niniejszej recenzji oceny dotyczące poziomu merytorycznego dysertacji, metodologii, wykonania i przedstawienia wyników zaprezentowanych badań, zrealizowanych przez Doktoranta, w tym także ocena strony technicznej i językowej pracy powodują, że rozprawę Pana mgr. Przemysława Pawelca oceniam w sposób jednoznaczny pozytywnie.

Autor wykazał się zarówno wiedzą teoretyczną dotyczącą obszaru badawczego, jakim się zajął w swoich badaniach, jak i umiejętnością samodzielnego prowadzenia procedury badawczej w ramach pracy naukowej. Przedstawiona rozprawa, pomimo wskazanych mankamentów i uwag krytycznych stanowi przykład bardzo dobrze opracowanej pracy naukowej. Podjęcie interesującej problematyki badawczej, zdefiniowanie ciekawych obszarów problemowych oraz rozwiązanie ich dzięki samodzielnym badaniom wpływa na wzbogacenie nauk o komunikacji społecznej i mediach o nowe, istotne i wartościowe poznawczo ustalenia. Konkludując, w mojej opinii recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz w pełni spełnia ustawowe wymagania, stawiane pracom doktorskim. Tym samym wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr. Przemysława Pawelca do dalszych etapów postępowania awansowego.

Rzeszów, 30 sierpnia 2023 r.

